

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2003 m. liepos 12 d.

Nr. 134 (28)

Saturday supplement July 12, 2003

No. 134 (28)

Poetas Bernardas Brazdžionis. (Mirė 2002 m. liepos 11 d.)

Alė Rūta

Bernardui Brazdžioniui: rašyta paskutinė jo gyvenimo savaitė ir tuoj po mirties

2001 m. liepos 1 d., pirmadienio rytas

Tavo žodžiai
Gaudomi godžiai
Nauji skubedavo birti —
Tik maisto kranta lašai,
Niekas nebeprašai
Tyloje prieš mirtį...

Ir gulės, kiek galės
Tavo mintis — darbas
Gyvybę prateisti...
Tai visiems,
Didingiems ir mažiems,
Žengiant amžinybės est.

Liepos 1 d., pirmadienio vakaras

Gaudžiau žodžius ir balsą be kvapo
Tiek nedaug... nes jau eina galop...
Taip sakei... o balsas lyg iš kapo
Jam norejau susukti — gyvuok!

„Tai kalbėk, aš tylėsiu“, — sakei.
Ir kalbėjau — džiaugsmingu balsu.
Lyg praskrido gyvybės plėštakė...
Kad tik ji dar nekristų — baisu.

Liepos 10 d., trečiadienis

Norėjau baltą rožę skinti,
Tave jau besiruodama lankyti,
Bet ne — dar nelaikas buvo mirti —
Dar su pasauliu neatsiskaitai.

Užmerkto akys matė gal,
O gal dar pro sapnus eilėraščių skaitei —
Jau nyko pasaulio vaizdai,
Kurį jau praėjai — skersai ir išilgai...

Ir mano rožė vazelėje vysta,
Ir niekas neatšpes
Ką besapnuoji dienas, naktis,
Ir dar sapnuosi. Tik ar ilgai?

Liepos 11 d., ketvirtadienis

Likusi balta rožė vysta,
Tavo akys amžiams užmerktos
O mūsų šviesi bičiulystė
Nusigrėžusi verčia.

Daugelį metų artėjom,
Klupo žingsniai ir tiesės...
Nei svarstyt nereikėjo,
Lieka amžinos tiesos...

O liks ištiestos rankos
Į draugystę ir grožį...
Jau liūdi Kauno miestas...
Jau baigia vysti rožė.

Liepos 13 d., šeštadienis

Visiška tamsa ir tylė,
Pasaulis jau užsidaręs.
Bet jis žiūri tik į tave —
Plaukia ir plaukia sielų baidarės
Į amžinybės vandenį.

Ir tave paners į tuos vandenis
Kiek mes čia dar išbūsim?
Be tavęs ir tavo žodžių...
Kurie mus gaudino ir guodė.

Liepos 14 d., sekmadienis

Nebėra kam paskambinti
Nei su kuo pasikalbėti.
Liko tik prisiminimai,
Pasiliko Poeto garbė.

Draugai jį apgailim,
Apgaili jį visa tauta
Kuną priglaus gimtoji žemė,
O sielą — Visata.

Liepos 17 d., trečiadienis

Rožinio karoliai nubyrėjo...
Maldų šnabzdės, ašara, atodūsiai...
Ir žvakės jau altoriuje užgesins...

O mišios iškilmingos, mišios už jo sielą,
Ir paskui — atsisveikinimo žodžiai —
Pasikartojantys. Gražūs.
O žodžiuose — jis visas...

Ir nebesusitiksim, išėję
Pro šonines bažnyčios duris,
Kur būdavo linksmi pasisveikinimai...

Liepos 21 d., sekmadienis

Visa jau praėjo,
Tik paskutinė kelionė
Namo, kur laukia jo
Išsiūgusi gimtoji žemė.
Ją mylėjo gražiai
Ir jautriai — iki gilumos,
Todel ji su meile
Apkabins amžinam miegui.

Rugpjūčio 3 d., šeštadienis

Kas eina vilties keliu,
Pasiekia daug.

Taip drąsūs paukščių skrydžiai
Nugali tolimas erdves.

Vien skrydžio grožis —
Laimejimas ir žavesys.

Todel džiaugiuosi nuejusiais
Vilties keliu.

Tik jais verta pasekti,
Vis tiek — galiu ar negaliu...

Alfonsas Tyruolis

PASKUTINIS SUDIEV

**In memoriam
Bernardui Brazdžioniui**

Sudiev, o sudiev, brangus mūs Bernardai,
Kur „Slenio ūksmingo“ šventojo vardą
Paveldėjai. Štai ir Tave išsivesti
Atėjo visų mūs laukianti sesė.

Aukščiausiojo skirta amžiaus malone
Pralenkei Putiną, Jakštą, Maironį
Ir dar Euterpės kitus išrinktuosius,
Kai stojai jau ant pakopos aukštosios.

Nuo „Baltųjų dienų“ lengvo saiko
Ligi „Šiapus ir anapus laiko“ —
Pilnas poezijos lobio aruodas,
Kiekvienam šventųjų dovaną duodąs.

Didingu žodžiu šventą laisvę gynęs,
Atgimimą atspėjęs brangiosios tėvynės,
Skelbei ir priespaudos lemtingą žūtį,
Ir kad plieno bokštą turės kartą griūti...

Ilsekis šventojo amžių ramybės,
Kur šviesos tauriesiems spindi sužibę,
Kur nunešei kilnią auką Kūrėjui,
Kuria čia mus žemėje guodėi, žavejai.

Paskutinis sudiev prel. Vytautui Balčiūnui

Š. m. birželio 7 dieną (šeštadienį) pas Putnamo seseles susirinko pilna koplyčia dalyvių Mišioms, skirtoms atsisveikinti su prelatu V. Balčiūnu, kuris sirgdamas praleido ketverius metus Palaimintojo Matulaičio slaugymo namuose, kur jis gegužės 28 dieną, 10 val. ryto, užmerkė akis ir išskeliavo į geresnį pasaulį. Iš tikrųjų jis išskeliavo ne į pasaulį, bet į viršausį. Ten jis susitikio su mūsų Išganytoju, kurio meilę jis primindavo mums per visą savo gyvenimą.

Į šias atsisveikinimo Mišias atvyko preloto brolių sūnų ir dukterų, kai kurie su savo vyrais ar žmonėmis, iš Massachusetts, Maryland, Ohio ir nemažai kitų giminių ir kitų valstijų. Taip pat nemažai buvo susirinkusių preloto draugų ir pažįstamų. Kartu Mišių aukoje dalyvavo ir 19 kunigų, kurie koncelebravo šią Mišių auką. Koncelebrantų tarpe buvo daugiau amerikiečių nei lietuvių. Šių amerikiečių tarpe buvo ir Norwich vyskupijos vadovas Michael Cote. Mišių koncelebrantas buvo Amerikos lietuvis kun. Albertas Kontautas (Contons).

Po Mišių ir atsisveikinimo apeigų visi dalyviai palydėjo prelatą į seselių Dangaus Vartų kapinaites. Ten, prie prelatui skirtos kapo, maldomis ir giesmėmis su juo atsisveikinome ir sugrįžome atgal į vienuolyną papiepti.

Po pietų dalyviai buvo pakviesti keliais žodžiais prisiminti preloto gyvenimą. Šiame atsisveikinimo rašiny, paminėsim visus ryškesnius jo gyvenimo žingsnius. Todel čia norime įrašyti tik vieną preloto gyvenimo bruožą, kuris primena mums šio atsisveikinimo nuotaiką. Daugelis tų, kurie turėjo progos artimiau pabendrauti su prelatu jo gyvenime, pastebėjo, kad nuo pat jaunystės jis nešiojo savo sielą veidrodį, kuriame visada galėjai pamatyti Kristaus veido atspindį. Todel dabar, nors ir jaučiame, kad prelatui pasibaigė tikrai ilgos ligos sunki našta, tai yra mums praradimo paguoda. Šalia šios paguodos mes jaučiame ir praradimo skausmą, negalėdami pamatyti savo Išganytojo atspindžio preloto sieloje.

Pridengdami savo asmeniškas nuotaikas, galime pažvelgti į preloto gyvenimo pėdsakus. Jis gimė 1910 m. lapkričio 21 d. Rėčiūnų kaime, Vištyčio valstijoje, Vilkaviškio apskrityje, Povilo ir Petronėlės šeimoje, kurioje jį gimusi pasitiko penki broliai ir penkios sesutės. Jis buvo jauniausias šios šeimos narys. Už poros metų po jo gimimo visa šeima persikėlė į Biržus, kurie priklausė Panevėžio vyskupijai. Ten jis lankė pradžios mokyklą ir ją baigęs, mokėsi Biržų gimnazijoje. Dar ne visai ją baigęs, Panevėžio vyskupui pritariant, jis persikėlė į Kauno kunigų seminariją ir ten įsigijęs gimnazijos diplomą, įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą studijuoti Teologijos fakultete, kuriame 1933 m.

Prel. Vytautas Balčiūnas.

įsigijo diplomą. Tų metų liepos 23 d. jis buvo išventintas kunigu ir paskirtas Panevėžio kalėjimo bei pradžios mokyklos kapelionu. 1935 m. paskirtas Pasvalio gimnazijos kapelionu. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą ir uždraudus dėti religiją mokyklose, jis neteko savo darbo Pasvalio gimnazijoje. Panevėžio vyskupo buvo paskirtas dvasios tėvu Kauno kunigų seminarijai. 1941 prasidėjus lietuvių tremimams į Sibirą, kunigui Balčiūnui taip pat grėsė didelis pavojus atsidurti Sibiro taigose. Todel jis 1943 m. išvyko į Vokietiją ir apsisisto Regensburgo vyrų karmelitų vienuolyne, kuriame vokiečių hitlerinio organo gestapo, po laikymo Eitkūnų ir Tilzės kalmėse, buvo internuotas kunigas Mykolas Krupavičius.

Apsigyvenę tenai kunigai Krupavičius ir Balčiūnas su karmelitų vienuolių pagalba, įsteigė Regensburge lietuviams nakvynių namus, apie kuriuos sužinojo kai kurie lietuvių tėvynėje. Todel Regensburge atsirado daugiau kaip 2,000 lietuvių, pabėgusių iš tėvynės nuo antrosios bolševikų okupacijos į Regensburgą ir jo apylinkes, kuriose buvo ne tik pabėgėlių, bet ir vokiečių valdžios deportuotų lietuvių darbams fabrikuose bei žemės ūkiuose.

Kai 1945 metų pavasarį Amerikos kariuomenė užėmė vakarų Vokietiją, dalis Lietuvos seminarijų studentų, pabėgusių nuo bolševikų, susibūrė į vokiečių seminariją Eichstato miestelyje, apie 40 mylių (apie 64 km) į vakarus nuo Regensburgo. Ten taip pat atvyko ir keletas kunigų, dirbusių Lietuvos kunigų seminarijose. Kunigas Balčiūnas taip pat nuvyko tenai į Regensburgą. Tuo metu Romoje buvo organizuojama lietuvių

Šv. Kazimiero kolegija. Vasaros pabaigoje Eichstato susibūrę klierikai ir jų profesoriai buvo pakviesti į Romą prisidėti prie tos kolegijos organizavimo. Dalis jų, kartu su kun. Vytautu Balčiūnu, tuo jau išvyko į Romą. Ten Šv. Kazimiero kolegija buvo atidaryta 1945 m. gruodžio 4 d. Pagal Lietuvos vyskupų nutarimą, šios kolegijos dvasios tėvu buvo paskirtas kun. V. Balčiūnas.

Šalia šių savo pareigų, kun. Balčiūnas studijavo teologiją Vatikano Gregorianum universitete, parašė, išspausdino ir apgynė disertaciją: „Universalus pašaukimas krikščioniškam tobulumui“, išgydamas teologijos daktaro laipsnį 1952 metais. Už jo mokslinį ir dvasinį kilnumą popiežius Jonas Paulius 1963 m. suteikė jam, preloto laipsnį.

Tais pačiais metais prelatas Vytautas Balčiūnas atvyko į Ameriką, nes jam, labai rūpėjo religinių pašaukimų sumažėjimas. Čia jis ruošė rekolekcijas ir sakė pamokslus įvairiose lietuvių parapijose. Taip pat tuo patiu tikslu lankė lietuvių Kanadoje, Italijoje, Vokietijoje, Britanijoje, Škotijoje ir Australijoje.

Tikėdamas, kad Lietuva išsilaisvins iš sovietinės bedievybės nuodų, jis suorganizavo knygų serijos *Krikščionis gyvenime* leidimą. Jo rūpesčiu, šios knygos buvo ruošiamos įvairių autorių ir buvo parūpintos lešos jų leidimui. Pirmąsias tris šios serijos knygas jis paruošė patsai, išversdamas kartu su kun. Anicetu Tamošaičiu, SJ, antrojo Vatikano suvažiavimo dokumentus. Kiti du tomai buvo parašyti kun. Stasio Ylos, abu pavadinti *Šilva žemaitių istorijoje*.

Nukelta į 2 psl.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Poeto B. Brazdžionio mirties metinėms. — 1 psl.

Liepos menio Lietuvoje XII MKS išvados. — 2 psl.

Leidiniai R. Granausko romanai, apie išeivijos daile. LKB Kronika ir KGB vadovėlis... — 3 psl.

G. Gudauskės nesukaktis, nauji LKMA akademikai. 4 psl.

Apie liepą ir liepos mėnesį

Libertas Klimka

Liepos mėnuo vasara. Gamta dar nepavargusi nuo saulės, ir diena ilga, o naktys šviesios. Geras metas atostogoms!

Vilniuje jau kuris laikas žydi liepos. Gražiai prigijo ir vėlyvą rudenį pasodintos liepaitės rekonstruojamame Gedimino prospekte. Gal tai geras ženklas, kad visos būsimosios permainos sostinėje — i gėra, Vilniaus gatvių žaliuotu rube liepos tapo XX amžiuje. Ir jeigu jos žaliuoja, neužskursta, vadinasi, mieste dar neperžengta aplinkos taršos kritinė riba.

Važiuosime atostogauti kur į pajūrį, — ten liepos pradės žydėti tik antroje mėnesio pusėje. Nedidelis mūsų kraštas, bet kokie fenologinių reiškinių skirtumai!

Nuo senų senovės lietuvis liepą pasisodindavo prie savo sodybos. Viena — kad naudingas, antra — kad gražus ir kvapnus medis. Liepomis sodydą apsidindavo bitininkai, — tai pagrindinis medaus aruodas. Liepų medus ir liepžiedžiai — pirmas vaistas peršalus, sukarščiavus. Liepų alėjos juosdavo dvarų parkus. Ir dabar daug kur Lietuvoje išnykusią dvarvietę žymi šimtamečių liepų eilės. Krašto miškuose savaime auga mažalapė liepa, o parkuose — rasime per dešimtį rūšių. 1588 m. Lietuvos statusas uždraudė naikinti liepynus. Liepos karna senovėje buvo naudojama vyžoms, krepšeliams, deklams pinti, virvėms sukti. Iš kamieno išskobdavo visokių indus: ir medui laikyti, ir gortius, kubiliukus, geldutes, ir kraičlovius bei lopšius. Mediena minkšta, perdiuvisi neskyla. Ir gražiai balta. Dievdirbiai iš jos lengvai išgaudavo skulptūrėlių plastiką. Žodžiu, tikrai daug kam tinkantis medis.

Žinant lietuviškųjų papročių ir tradicijų artumą tėviškes gamtai, nenuostabu liaudies dainose aptikti liepos

medžio konotacijas bei mitologizavimo pėdsakus. Apskritai liepa yra moteriškumo simbolis. Juk gimus šeimoje mergaitei, prie sodybos pasodinama liepaitė, berniukui — ažuoliukas. Gyvenimo dalia, likimą senajame baltų tikėjime skiria deivė Laima. 1867 m. per Rytprūsius ir Kuršių neriją keliavo smalsus Berlyno žurnalistas Otto Glagau. Aplankęs Rambyną kalną, išgirdo dar daug pasakojimų apie kitados čia atlikėtas pagoniškas apeigas. Viskuo smulkiausiai užrašęs, pridūrė: „Rambynas ir dabar yra šventas kalnas: seni ir jauni lipa į jį su gilia pagarba... Laima irgi tebėra gyva lietuvininkų širdyse. Beje, ji nebeatiesia paklodės kodikiui gimstant, nebešaukia balsu Rambyne, kai gresia netikėtas pavojus, bet žmonės ją tebe-liko likimo lėmėja ir laimės deivė. Iš tikrų netikėtai nelaimė, lietuvininkai, kurie visi yra griežti fatalistai, dar šiandien sako: „Taip Laima lėmė“, arba ką svarbesnio užsimodami pradėti: „Su Laima laimėsiu!“. O ir Laimos liepa prie Bardėnų kaimo, Rambyną pakalnėje, daugiau kaip 600 metų senumo medis, iš kurio šaknų išaugę trys kamieniai, dar šiandien laikoma didžiausioj pagarbą. Kadaise visos liepos buvusios pašvęstos Laimai, o jos šventė buvo birželio gale, kai žydi liepos“.

Šventųjų liepos medžių, prie kurių atlikėtos senosios tikėjimo apeigos, būta įvairiose Lietuvos vietose. Istoringe atmintis išsaugojo kai kuriuos vietovių vardus. XVI amžiuje žmonės slapta rinkdavosi melstis Laimai prie liepos Šakūnų kaime netoli Rusnės. Norkaičių miškuose po liepą stovėjusi dievo Patrimpo statula. Liudvikas Reza savo raštuose paminė, kad vasaros saulėgrąžos šventės Mažojoje Lietuvoje vykdavosi po liepos medžius. Prie Juodkrantės augusi Laimai pašvęsta tukstantmetė liepa.

Tą vietą vadino Nuodėmių dauba, nes kuršininkai žvejai senovės apeigas ten atlikinėdavo dar ir XVIII amžiuje. Pirkalnio bažnyčios šventoriuje buvusi liepa, kurios viena šaka įaugusi į kamieną. Tai žmonės tikėdavo, kad galima išsigdyti rankų skausmą, išsmelkusį įjaunant rugius. Be reikia ranką palaikyti tame šakos išlinkime.

Šioms istoriografinėms žinioms antrina liaudies daina, kur liepos „viršūnėles aukso žiedu, liemenėlis — sidabreliu“. Po liepa mergele vainiką pina, žodelį kalba, galvelę šukuoja. Šie, iš pirmo žvilgsnio paprasti, veiksmai iš tiesų turi ritualinę potekstę, išreiškia apsisprendimą, pasirinkimą, likimo posūkį.

Dainose apie liepą yra net kosmogoninių — pasaulio sukūrimo — motyvų:

*Oi girdžiu — užia
Jūrėlės marelės.
Jūrėlių marelę
pačioj gilumėj
Užaugo liepelė
Devyniom šakelėm.*

Čia liepa — pasaulio medis, dangų remiantis, išreikiantis kosminio laiko ritmą. Apskritai liaudies daina — tai ne vien išmoningos meninės priemonės, skirtos pažadinti jausmus, sukelti emocinį išgyvenimą. Jos tekstuose slypi praeities kartų pasaulėjauta, artima ir šiuolaikiniam žmogui.

Latvių folklore taip pat daug požymių apie buvusią išskirtinę liepos reikšmę. Sakoma, kad besileidžianti Lygu (Joninių) šventės išvakarėse Saulė pakabina savo juostą ant sidabrinės liepos. Kitai yra kitų mūsų kaimynų — slavų tautų — etninėje kultūroje. Etnologus stebina, kodėl ten nebūta tikėjimų, susijusių su šiuo nuostabi medžiu. Gi senovės lietuviui liepa — gyva būtybė:

*Sūneli mano, mano
jaunasis,
Imki kardelį, kirksi
liepelę.
Pirmąsyk kirtu — tik pa-
baltavo,
Antrąsyk kirtu — kraujai
tekėjo,
Trečiąsyk kirtu — ir
prakalbėjo:
Berneli mano, mano
jaunasis,
Žalia liepelė — tavo
mergele,
Tankios šakelės — baltos
rankelės,
Smulkūs lapeliai —
meilūs žodeliai...*

Jeigu tektų vasarą keliauti po Lietuvą, labai verta aplankyti įdomų praeitimi ir gamta Papilės miestelį Žemaitijoje. Ir jo parke surasti šešiolikamienę šimtametę liepą — vienintelę tokią mūsų krašte. O jeigu užsuktume į Plungės parką, būtinai susitokite po Smuikininko liepą. Ją kitados pasodino varganas elgeta, laistė ašaromis, vis pagrodamas smuikeliu. Ir mirė, tą medelį apsikabinęs. Iš po liepos šaknų sunkiasis sūraus vandens versmelė — elgetos ašaros. Tikrąją jo meilės istoriją liepa papasakotų, kai rudenį, lapams nukritus, pro šali eitų žmogus, kuris būtų gyvenime tik kartą tikrai mylėjęs...

Du svarbūs XII Mokslo ir kūrybos simpoziumo varikliai: Vygintas Gontis (kairėje) ir Stasys Bačkaitis.

XII Mokslo ir kūrybos simpoziumo

Išvados

XII Mokslo ir kūrybos simpoziumo tarybos Lietuvos ir išsvijios atstovai, sėkmingai surengę 2003 m. gegužės 21-25 d. simpoziumą, konstatuoja, kad MKS:

1. Atlieka didžiulį vaidmenį bendram darbui vienijanti Lietuvos ir išsvijios mokslines pajėgas.

2. Prisideda užmezgant naujus ryšius, juos plėtojant ir dalijantis žiniomis.

3. Skatina tautinės savimonės ugdymą bei Lietuvos mokslo ir kultūros puoselėjimą pasaulyje.

4. Padeda garsinti Lietuvos mokslo ir kultūros pasiekimus, istorinį paveldą bei visuomeninius reikalus.

5. Pateikia Lietuvos mokslininkams, politikams, visuomenininkams, sociologams ir kitiems mokslo bei kultūros darbuotojams nešališką nuomonę apie Lietuvos atliekamų mokslinių darbų kokybę, problemų sprendimus, mokslo ir politikos organizavimą.

6. Sudaro galimybes drauge aptarti ir spręsti įvairius klausimus, pavyzdžiui, protų nutekėjimo, globalizacijos judrumo, reikiamų žinių ir patirties įgijimo, energetikos, aplinkos apsaugos, medicininio

aptarnavimo organizavimo ir kitus reikalus informacinių technologijų ir automatizuoto žinių perdavimo srityse.

7. Skatina neatidėliojant spręsti protų nutekėjimo problemą bei sudaryti glaudaus mokslinio ir kultūrinio bendradarbiavimo sąlygas, užmezgant ryšius su užsienyje gyvenančiais lietuviams mokslininkais bei kultūros darbuotojais.

8. Skatina neatidėliojant įgyvendinti Lietuvoje informacinės visuomenės nuostatas; tai valstybės pareiga įsijungiant į Vakarų pasaulio bendriją, taip pat lygiagrečiai ugdati tautinį sąmoningumą ir puoselėjant tautinės vertybes.

9. Skatina stiprinti Lietuvos ryšius su dabar naujai pasipildančia išsvija ir jos organizacijomis. Šių ryšių stiprinimas aktyviai padeda remti Lietuvos valstybės politiką bei kelti jos prestižą pasaulyje.

10. Skatina Lietuvos Respublikos Vyriausybę bei Seimą aktyviai remti lietuvių išsvijos kultūrinę, švietišką paramą bei padėti sėkmingai spręsti sielovados klausimus išsvijos lietuviškose paraprijose.

Sudiev prel. V. Balčiūnui

Atkelta iš 1 psl.

Dar kita (6-oji) šios serijos knyga yra Antano Macinos: *Didieji dabarties klausimai*. Taip pat 10-os ir 13-os šios serijos knygų autorius yra Antanas Macina. Šių knygų pavadinimai yra: *Krikščionis pasaulyje* ir *Religijos filosofija*. Septintąją serijos knygą *Gyvoji liturgija* parašė Stasys Žilys. 8-oji yra Mato Raišupio *Dabarties kankiniai*. 9-osios *Dievas šiandieną* autorius yra kun. dr. Jonas Gutauskas. 11-oji šios serijos knyga yra Alfonso Grauslio: *Šviesa tamsoje*, 12-oji — Aniceto Tamošaičio, SJ, išversta Mariteno raštų rinktinė *Protu ir tikėjimu*. 16-oji ir 17-oji, bei 22-oji, 23-oji ir 24-oji yra kun. Antano Rubšio paruošti Naujojo ir Senojo Testamentų tekstai, pirmosios dvi pavadintos *Raktu į naująjį Testamentą*, o likusios trys yra *Raktas į senąjį Testamentą*. Kun. Antanas Rubšys dar parašė dvi knygas šiai serijai, būtent: *Šventojo rašto kraštus* pirmoji ir antroji dalis. Vėliau jis labai patobulino Šv. Rašto vertimą iš senų hebrajiškų ir graikiškų tekstų ir tie jo vertimai buvo vėl išleisti prelo Balčiūno tvarkomos *Krikščionis gyvenime* organizacijos, kai jau šios organizacijos leidiniai nebuvo

numeruojami, kaip pražioje.

Visos *Krikščionis gyvenime* leidžiamos knygos buvo religinėmis temomis. Prelatas Balčiūnas jas platinio Amerikos lietuvių tarpe, tačiau jos buvo skirtos atgimstančiai Lietuvai ir todėl spausdinamos dideliais tiražais. Nuo kiekvieno leidinio likdavo tūkstantčiai egzempliorių ir juos prelatas Balčiūnas sukradavo ALKOS patalpose, kurių tvarkyme jis dalyvavo kartu su kitais šios įstaigos globėjais. Kai 1990 metais Lietuva išsivadavo iš sovietinės priespaudos, tos knygos buvo nusistūtos į Lietuvą ir išdalytos seminarijų bibliotekoms. Prelato Balčiūno rūpesčiu, religinės knygos toliau buvo leidžiamos *Krikščionis gyvenime* ir siunčiamos į Lietuvą. Tai buvo nepaprastai vertingas gaivalas sovietinės bedievybės apnuodytai Lietuvai.

Gyvendamas Romoje, prelatas V. Balčiūnas, šalia savo plačios veiklos Šv. Kazimiero kolegijoje, taip pat buvo aktyvus į Romą atvykusių lietuvių Bendruomenėje, ypač šios bendruomenės religiniuose reikaluose ir visuomeninėje veikloje. Lietuvoje veikusi lietuvių katalikų mokslo akademija buvo uždaryta, sovietams okupavus Lietuvą, nes

11. Skatina Lietuvos Respublikos Vyriausybę steigti prie Užsienio reikalų ministerijos nepriklausomą instituciją, spręsti išsvijos lietuvių reikalus ir plėtoti ryšius, skatinti „protų sugijimą“ į Lietuvą, šalinti kliūtis sugijti į Lietuvą dirbti mokslinį darbą, padėti Lietuvos universitetams įtraukti užsienyje dirbančius Lietuvos mokslinį gyvenimą ir puoselėti užsienyje dirbančiųjų išpareigojimą Lietuvai; ji turėtų savo biudžetą einamiems reikalams ir programoms remti.

Mokslo ir kūrybos simpoziumo taryba:

1. Dėkoja Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir jos prezidentui, Lietuvos Respublikos Seimui ir Seimo — JAV LB atstovų komisijai už simpoziumui suteiktą paramą ir dėmesį tiek mokslinėje, tiek politinėje plotmėje.

2. Dėkoja JAV LB Krašto valdybai, JAV lietuvių žiniasklaidai bei kitoms organizacijoms už paramą ir dėmesį rengiant šį simpoziumą.

3. Labai teigiamai vertina Lietuvos užsienio politikos laimėjimus bei prie šios misijos aktyviai prisidėjusią lietuvių išsviją, siekiant integruotis į Europos Sąjungą bei NATO. Suvokia, kad eurointegracija teikia tik viltingesnę perspektyvą siekiant gerovės, bet ir istorinę galimybę tautai tapti modernia. Priėjo išvada, kad Lietuvos integracijos Europos Sąjungoje sėkmę gali garantuoti tik glaudi valstybės administracijos ir jos gyventojų (tarp jų ir išsvijos) sąveika, įveikiant tarp jų istoriškai bei politiškai susiformavusį atotrūkį. Tolimesnės valstybės mokslo plėtros galimybės sieja su bendra Europos ir pasaulio mokslo erdve. Glaudus bendradarbiavimas su lietuviams mokslininkais užsienyje yra svarbus dar neišnaudotas tarptautinių mokslinių ryšių plėtros šaltinis.

4. Siūlo pagrįsti Lietuvos užsienio ir vidaus politiką valstybės ir tautos kultūrinio bei politinio integralumo ir

vienovės principu.

5. Mano, kad pasaulyje įsigalinti globalizacija kelia labai sunkius uždavinius tautiniam švietimui ir jaunimo auklėjimui. Lietuvos mokslo ir švietimo sistemoje stiprintinas tautinės savimonės auklėjimas, kad kosmopolitizmas neišstumtų tautinių vertybių.

6. Skatina Lietuvos Respublikos Vyriausybę remti Mažosios Lietuvos gyventojų švietimą ir teikti jiems kultūrinę paramą.

7. Pagiria Lietuvos kariuomenės pastangas tobulinti krašto gynybą pasirengimą valstybės gynybai tautinės savivokos, žmogiškumo ir technologijos aspektais.

8. Pripažįsta, kad, nepaisant sunkių finansinių sąlygų, šalies mokslininkai plėtoja tarptautinius ryšius ir vis daugiau darbų spausdina tarptautiniuose mokslo leidiniuose. Keliama žinių ekonomikos kūrimo uždaviniai reikalauja ne tik gerinti biudžetinių valstybės mokslo finansavimą, bet ir daug rytingiau plėtoti konkursinį jo paskirstymą.

9. Pastebi, kad labai trūksta įmonių motyvacijos investuoti į mokslą ar užsakyti tyrimus mokslo ir studijų institucijose. Lietuvos institucijos turėtų ištirti tokio pasyvumo priežastis.

10. Siūlo daugiau dėmesio skirti mokslo žinių sklaidai visuomenėje, kad, įgyvendinami žinių visuomenės siekliai būtų visuotinai suprantami ir priimtini.

11. Rekomenduoja decentralizuoti aplinkosaugos sprendimų priėmimo sistemą Lietuvoje, priimančią universitetų bei kitų institucijų mokslininkų tyrimų rezultatus ir jų patirtį. Skatina plėsti nepriklausomą aplinkosauginių akredituotų laboratorijų tinklą, kurios pamatu galėtų perimti kai kurias valstybinės stebėsenos (monitoringo) funkcijas.

12. Nutaria tęsti MKS renginius ir 2005 metais simpoziumą surengti Lietuvoje, o 2008 metais — išsvijoje.

jie negalėjo jos panaudoti bedievybės nesamonei skieisti. Romoje, Lietuvių Bendruomenės iniciatyva, kurioje aktyviai dalyvavo prelatas Balčiūnas, ši organizacija buvo atkurta ir prelatas dirbo jos valdyboje. Kai jam atvykus į Ameriką Lietuvių katalikų mokslo akademija buvo registruojama Hartford, Connecticut valstijoje, jis taip pat buvo eilė metų ten registruojamas, kaip vienas šios organizacijos direktorių.

Šalia šios visuomeninės veiklos, jis prisidėjo religines pareigas ir tapo Putnamo sešelių vedamą Villa Marija poilsio namų kapelionu. Čia jis kasdieną aukojė Mišias ir teikė įvairią religinę pagalbą. Šias pareigas jis atliko nuo 1969 iki 1988 metų, kada jis įstaiga laikinai užsidarė. Tačiau jis persikėlė į vieną lietuviams kunigams pensininkams skiriamą butelį.

Nuo 1984 iki 1994 metų prelatas Balčiūnas kasmet dalyvavo kaip kapelionas ateitininkų kultūrinėje savaitėje Kennebunkporte pas tėvus pranciškonus. Jis kasdieną laikydavo ateitininkams skirtas Mišias ir pasakydavo pamokslą ateitininkams įdomia tema. Be to, vieną vakarą jis pravedavo žvakių procesiją ir tinkamai parengtą maldos programą. Del pablogėjusios

sveikatos po 1994 m. jis negalėjo toliau atlikti kapeliono pareigų šiose ateitininkų sen-draugių savaitėse.

Sveikata vis blogėjo, ir 1997 m. jam teko persikelti iš pensininko butelio į Matulaičio namų slaugos skyrių. Ten budamas jis vis dar svaiojo grįžti į Lietuvą ir padirbėti Panevėžio vyskupijoje, kur jis tikrai buvo labai laukiamas. Besiruošdamas ten važiuoti, jis išvertė į lietuvių kalbą savo daktaro disertaciją, kuri buvo parašyta ir išspausdinta prancūziškai. Tą vertimą išsiuntė Panevėžio vyskupui. Tačiau sveikata nesitaisė, bet vis blogėjo. Todėl jis negalėjo persikelti į Lietuvą ir skieisti Dievo Žodį vyskupijoje, t.y. vyskupijoje, kurioje 1933 metais buvo įšventintas kunigas.

Slaugymo namuose jis išbuvo beveik ketverius metus. Mirė 2003 m. gegužės 28 dieną. Šalia čia trumpai aprašytos jo veiklos lietuvių visuomenėje, galime dar paminėti, kad nuo 1972 iki 1978 metų jis aktyviai dalyvavo Amerikos Charizmatinio atgimimo veikloje. Jis parašė apie šią veiklą lietuvišką knygą, kuri buvo išleista *Krikščionis gyvenime* organizacijos ir pavadinta *Šventoji Dvasia — Bažnyčios atnaujintoja*.

Dr. Česlovas Masaitis

Algimanto Kezio nuotrauka.

Leidiniai

Išėjimo daile

Viktorui Petravičiui, Telesforui Valiui, Pranui Domšaičiui. Leidėjus pasveikino ir autoriams padėjo Lietuvoje besilankanti Lietuvių Bendruomenės kultūros tarybos pirm. Marija Remienė.

Leidinio sumanytoja ir skyriaus apie grafiką autorė dr. Ingrida Korsakaitė sakė, kad ši knyga — tai tik išsamesnių išėjimo dailės tyrimų pradžia ir apgailestavo, jog nuo sumanyto iki knygos pasirodymo prabėgo dešimt metų, per kuriuos daug kas pasikeitė, buvo taisoma, redaguojama.

Birželio 18 d. Vilniaus paveikslų galerijoje pristatyta kiti pasirodžiusi knyga *Išėjimo daile*. Jos autorių — šešetas. Keturi Lietuvos meno tyrininkai: Ingrida Korsakaitė, Viktoras Liutkus, Laima Laučkaitė ir Elona Lubyte bei du išėjimo atstovai — Genovaitė Kazokienė ir Stasys Goštautas. Pristatyme kalbėjusi dr. Nijolė Tumėnienė pabrėžė, jog šitoks leidinis turėjo atsirasti, kitaip būtų negalėjo, nes išėjimo daile — bendros lietuvių dailės neatskiriama dalis. Poetas Kazys Bradūnas savo kalboje prisiminė susitikimus su įžymiais išėjimo dailininkais, kūrėjiniais bendradarbiais, gyvenant JAV, paskaitė eilėraščių, skirtų

Kiekvienas autorių pasakojo apie savo įnašą į bendrą darbą, pabrėždami, kad paantrastė „Tarp prisirišimo ir išsilaisvinimo“ simbolizuoja svetūrų kūrinių dailininkų prierašumą tautos tradicijoms ir drauge veržimasi į pasaulinio meno modernizmo erdves.

Knyga, kurią išleido Kultūros, filosofijos ir meno institutas, o spausdino leidykla „Sapnų sala“, apžvelgia Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Vakaruose atsidūrusių ir jau vėliau ten išvykusių lietuvių dailininkų kūrybą nuo 1944 iki 1990 metų.

Jadvyga Godunavičienė

LKB kronikos įnašas kovoje dėl bažnyčios ir tautos gyvasties

Vidas Spengla, *Bažnyčia, Kronika ir KGB voratinklis*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Katalikų akademija, Vilnius, 2001. Minkštasis viršelias, 520 puslapių, kaina nepažymėta. Viršelio dailininkė Audronė Martinaitytė.

Knygos metrikas skaitome, kad, remiantis buvusio KGB archyvo dokumentais ir *Kronikos* bendradarbių atsiminimais, atskleidžiama daug faktų apie sunkią Lietuvos Katalikų Bažnyčios būklę sovietų priešpados metais ir pasipriešinimą kompartijos bei sovietų saugumo komiteto persekiojimams. Aprašomas katalikiškas opozicinis sąjūdis — įvairių protesto akcijų rengimas ir pagrindinio spaudos leidimo, ypač sunkus ir rizikingas pagrindinio leidinio *Lietuvių katalikų bažnyčios kronika* (LKBK) organizatorių, platintojų darbas Lietuvoje ir užsienyje, svariai prisidėjęs prie tautos išsivadavimo iš komunizmo.

„Jeigu mes turime šandien Lietuvą, tai turime būti dėkingi tūkstantams kuklių lietuvių katalikų, kurie sunkiausiomis sąlygomis nenustojo vilties, meldėsi ir dirbo, kad ne tik Bažnyčia, bet ir Lietuva būtų gyva“, knygos galinio viršelio užsklandoje skaitome arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus žodžius. Tai *LKB Kronikos* steigėjo, redaktoriaus ir leidėjo žodžiai.

1972 m. kovo 19 d. pagrindinė pradėjo eiti *LKB Kronika*. Vakaruose ji buvo perspausdinama, verčiama į kitas kalbas, transliuojama pasaulio radijo stotijų. KGB dėjo daug pastangų, kad ši žodi-

užtaupytų, tačiau nepavyko. *Kronika* ėjo iki Atgimimo, iki 1989 metų.

Arkivysk. Sigito Tamkevičiaus, SJ, „Pratarmėje“ skaitome, kad šis dokumentas, faktų ir atsiminimų rinkinys pasakoja tai, kas Bažnyčios persekiojimo metu nebuvo užfiksuota *LKB Kronikoje*. „Tų dienų dalyviai žinojo, kokia yra galinga kompartijos ir KGB prievartos mašina. Tai buvo biblinis Galijotas, pasiryžęs sunaikinti Lietuvą ir Bažnyčią. Tie, kurie ryžosi išeiti į atvirą kovą su šiuo galingu, buvo tokie apgailestinai maži ir silpni kaip Dovydas, bet jis turėjo tikėjimą ir pasitikėjimą. Jie net nebuvo užsibrėžę tikslo nugalėti, tik paprasčiausiai jautė sąžinės raginimą ginti tiesą, tikėjimą ir Bažnyčią (5 psl.).

Knygos autorius savo žodyje teigia, kad pagrindinė leista *LKB Kronika* lietuvių tautos okupacijos metų istorijoje atliko didžiulį vaidmenį: „Ko gera, bene panašų į 1944–1953 metų ginkluotą pasipriešinimą“ (psl. 7). Atskleidama Lietuvos tikinčiųjų persekiojimas Sovietų Sąjungoje, ji įsiliejo į visos žmonijos kovą dėl žmogaus teisių ir laisvių. Tuo tarpu tie pagrindinio veikėjai šiandien yra kuklios. Tik vienas kitas jos leidėjų parašė trumpus atsiminimus. „O laikas bėga ir istorijos liudytojai pamažu palieka žemę, nusineša į Amžinybę daug neatskleistų puslapių... Visa tai turėdama mintyje, suskaidau surinkti į vieną vietą periodiškai išbarstytus daug aprašytus gyvųjų liudytojų atsiminimus“ (psl. 7).

LKB Kronikos tematiką autorius suskirsto taip: krei-

Knygos *Išėjimo daile* suktuvėse dalyvavo (iš kairės): V. Liutkus, E. Lubyte, N. Tumėnienė, K. Bradūnas, I. Korsakaitė, L. Laučkaitė-Surgailienė, L. Bialopetrevičienė. Tomo Bairo (Elta) nuotr.

pimaisi ir pareiškimai dėl tikinčiųjų laisvų varžymo; skelbimai apie mokinių priverstinį ateizavimą; pranešimai apie okupacinės valdžios kovą su pačia *Kronika* — kratai, tardymai, jos leidėjų ir platintojų teismus; įvairios žinios iš vyskupijų, daugiausia pateikiant konkrečius faktus apie tikinčiųjų teisių ir laisvių pažeidimus.

Knyga susideda iš keturių dalių. Pirmoje dalyje aptariama *LKB Kronikos* genezė, jos balsas Lietuvoje ir pasaulyje. Suglaustai pristatoma Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtis sovietmečiu. Išryškintos *LKB Kronikos* ištakos ir vieta pagrindinio spaudos. Ypač dideli nuopelnai priskiriami *Kronikos* atgarsiams Vakaruose. Paties *Kronikos* tiražas Lietuvoje buvo mažas, bet jis pasidarydavo nesuskaituojamas *Kronikos* žinioms radijo bangomis grįžtant Lietuvon iš Vakarų pasaulio.

Antra dalis skiriama *LKB Kronikos* sekimui ir KGB kovai prieš ją Lietuvoje. Čia aprašoma kunigų rezistencija, *Kronikos* sekimo pradžia ir tolimesnis sekimas. Skaitome apie leidėjus, jų ryšius ir spausdinimo centrų bei jų paieškas. Iki mažiausių detalių atskleidžiama spausdinamų mašinelių paieškos.

Trečioje knygos dalyje aptariami *LKB Kronikos* leidėjai ir represijos prieš juos. Atskirai aprašomos Povilo Petronio, Petro Plumpos, Jono Stasaičio, Virgilijaus Jaugelio, Adolfo Patriubavičiaus ir kitų bylos teisme. Pilni ilgesni skyriai atitenka aprašant Nijolės Sadūnaitės, kun. Alfonso Svarinskio ir kun. Sigito Tamkevičiaus baudžiamąsias bylas. Aprašoma ir paskutinė *LKB Kronikos* baudžiamoji byla Atgimimo sąjūdžio išvakarėse.

Paskutinėje knygos dalyje „*LKB kronikos* leidėjų atsiminimai“ trylika asmenų pateikia savo atsiminimus. Štai jie: arkivysk. Sigitas Tamkevičius, SJ, kun. Kazimieras Pugetvičius, ses. Geraldė Elena Šuliuskaitė, Petras Plumpa, ses. Nijolė Sadūnaitė, ses. Birutė Briliūtė, ses. Bernadeta Mališkaitė, ses. Ona Šaraukaitė, ses. Ona Virginija Kavaliauskaitė, ses. Janina Judikevičiūtė, kun. Kazimieras Jonas Ambrasas, SJ, Vladas Lapienis ir vysk. Jonas Boruta, SJ. Tai gyva, alsuojanti istorija iš pačių dalyvių lūpų ir širdžių. Šią dalį skaitant ypač ryškėja seselių vienuolių rolė ir pasišventimas *LKB Kronikos* leidimui.

Knygos epilogas prisimena, kad *LKB Kronika* leido

ne tik pavergtoji Lietuva, bet „...ir priverstinėje tremtyje (ypač JAV) esantys Lietuvos patriotai. Jei jų spaudoje ir per laisvojo pasaulio radiją nebūtų skelbiamos *Kronikos* žinios, jei nebūtų buvusi verčiama į platiausią pasaulį vartojamas kalbas ir platinama Katalikų Bažnyčiai bei valstybių politikams, jos balsas būtų likęs neišgirstas pasaulio, kaip kad mažai pasauliui buvo žinoma apie 1944–1953 metų žūbūtinę kovą Lietuvoje“ (psl. 498). Išskirtinai dėkoma kunigams Kazimierui Pugetvičiui, Kazimierui Kuzminskui, Vytautui Kazlauskui, Gintai Damašytei, seselėms vienuolėms iš Putnamo.

Knygos pabaigoje išspausdinta vieno puslapio santrauka anglų kalba. Paduodamas sąrašas lietuvių katalikų mokslo akademijos leidiniuose ir LKMA narių išspausdinti straipsniai apie *LKBK*. Pagaliau, pačioje pabaigoje randame *LKB Kronikos* leidimų užsienio kalbomis metriką. *Kronika* buvo išversta į vokiečių, anglų, ispanų, portugalų ir rusų kalbas.

Knygos gale taip pat du-

dama asmenvardžių rodyklė. Ten pažymėta, kokiuose knygos puslapiuose minima pavardė randama. Žvilgtelėjime į tų pavardžių rodyklę ir paminėjimų dažnumą. Dažniausiai paminimas yra arkivysk. Sigitas Tamkevičius (124 kartus), kun. Juozas Zdebskis (101 kartą), kun. Alfonsas Svarinskis (83 kartus), kun. Virgilijus Jaugelis (63 kartus), ses. Nijolė Sadūnaitė (62 kartus). Tai „penki dažnieji“ asmenvardžių rodyklėje. Nereiktų stebėtis, jeigu jie istorijos būtų įrikiuoti į *Kronikos* „penkių didžiųjų“ tarpą.

Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis iš buvusio KGB ir asmeninių archyvų. Bent 32 nuotraukos yra spalvotos.

Knygos aprašymo užsklandai ir apibendrinimui šaukiamės dr. Arvydo Žygo tautos „*Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika* buvo Tiesos ir gyvybės švyturys komunizmo melo ir mirties audroje. Jos išsaugota tiesa skelbė pasauliui, kad ši mažytė tauta nėra mirusi, kad yra didžioji viltis, jog ji prisikels naujam gyvenimui“ (psl. 499).

Romualdas Kriaučiūnas

Naujas Romualdo Granausko romanas

Rašytojų sąjungos leidyklos neseniai išleistas rašytojo Romualdo Granausko romanas *Dubury* iš karto atsidūrė tiek jo plunksnos draugų, kritikų, tiek skaitytojų dėmesio centre. Juk R. Granauskas laikomas vienu pačių pajėgiausių kelių pastarųjų dešimties metų Lietuvos prozininku. Dar prisimename 1988 m. išleistą ir visuomenę sukrėtusią jo apysaką *Gyvenimas po klevu*, kuriame, anot literatūros tyrinėtojo Dano Lapkaus, vaizduojamas tragiškai realistinis sovietinio Lietuvos kaimo paveikslas, kritikuojama santvarka, atvedusi žmogų į aklavietę.

Rašytojų klube surengtame šio pirmojo R. Granausko romano *Dubury* pristatyme kalbėjusi literatūros tyrinėtoja prof. Elena Bukelienė pažymėjo, kad šiame kūrinio pilkos, nykių sovietmečio spalvos, žmonių likiminiai posūkiai. Tos sovietinio gyvenimo sąlygos — tai savotiškas dubury, kurį įkūrė žmogus arba išsikapsto vos gyvas, arba žūsta — tai ir surisinta Klaipėda, kur vyksta daug romane vaizduojamų įvykių, ir žmogaus gyvenimo karikatūra — statybinių bendrabičių, smelio karjerai, alkoholis

lūnas. Išsita romane vaizduojami veikėjai mirčių grandinė, pasak E. Bukelienės, patvirtina nenaują mintį, jog R. Granauskas — tragiškos

Rašyt. Romualdas Granauskas su savo naujausiu romanu *Dubury*. Sauliaus Venckaus (Elta) nuotrauka.

„Ir pamilsite tą audrų blaškoma paprastą mergaitę“

Ištisus dešimtmečius carų slopinatą, iš Prūsijos į Lietuvą knygnešių slapta atgabentą, vėliau nepriklausomybės metais našiai iškerėjusį, lietuvišką laikraštį ir knygą lietuvių didžiai vertino, mylėjo. Tos meilės spausdintam lietuviškam žodžiui nebuvo atsisakyta ir tuomet, kada didelė tautos dalis, kad išvengtų į Lietuvą atnešamos Stalino „saulės“, pasitraukė į Vokietiją. Ten, išvengtųjų sovoklose, nors ir gan vargingose sąlygose gyvenant, kartu su visais išvykę rašytojai knygas rašė. Jos buvo laukiamos ir pas leidėjus ilgai neužsiguldavo. Ypač gausus knygų bei kitų leidinių derlius buvo išaugęs „Dievo paukšteliams“ atskridus į Ameriką. Patys vaisingiausi buvo 50-ieji, 60-ieji ir 70-ieji dešimtmečiai. Rašytojai knygas rašė, leidėjai spausdino, skaitytojai jas pirkė, skaitė ir didžiavosi augančių jų skaičiumi savo knygų lentynose.

Tačiau sekundės tikslumu keliaudamas ir nesustodamas laikas, daro savo. Jo tekmeje palengva pradėjo retėti rašantys, o tuo pačiu ir skaitantys, skaitytojai. Nauja knyga, vis rečiau ir rečiau pradėjo pasirodyti. Pagaliau priartėta prie tokio taško, jog Amerikoje (ir apskritai išėjimo) gy-

venancio rašytojo parašyta knyga yra tapusi retenybė.

Džiugiai teko išgyventi malonią staigmeną, rankose laikant, prieš pusmetį Lietuvoje išleistą, New Yorke gyvenančios Birutės Empakerytės-Lukoševičienės knygą *Kelias nežinion*.

Kelias nežinion parašyta dienoraščio forma, tačiau nežymint dienomis, o suskirstant į 26 skyrius, nekuriuos dar perskeliant į skyrelius. Dienoraštį laive, pakeliui į Ameriką pradėjusi rašyti, gimnazijos nespejusi baigti moksleivė (jos vardas, kurį toliau, knygą skaitydami, sužinosite — Nijolė), pati stebisi: „Žmonės pradeda rašyti dienoraščius vos pramokę rašyti. Nukelta į 4 psl.

ba ne apie save, o „apie tą laiką, kuris išpuolė jiems gyventi: prieškarį, karą, pokarį, tremtį, miškus po karą ir dar daug ką, apie ką ir dabar tik tiek tepasako: neduok Dieve, neduok Dieve“...

„Jei galvosime, kad savo romane *Dubury* R. Granauskas sutelkia savo dėmesį vien minėtam istoriniam laikui, aplinkybėms, nepalankiai nukreipusioms romano veikėjų likimus, sukslysimas. Pasak E. Bukelienės, autoriui svarbiausia — išreikšti savo santykį, savo rūpestį, užuojautą nežinia už ką ir dėl ko kenčiančiam žmogui, išgyvenančiam nuolatine baime, neviltį, nusiminimą, alkį, šaltį, praradimus, mirtį. Autoriui nemažiau svarbus taip pat už sąmonės ir pažinimo ribų glūdintis klausimas — kodėl viskas būtent taip, kas gi mena būtis mūsų misles? „

Atsakymą skaitytojai ras perskaitę R. Granausko romaną. Kad jis neužsigulės knygynuose, kad jis „pasmerktas skaityti“ teigė ir romaną redagavęs Rašytojų sąjungos leidyklos vyr. redaktorius Valentinas Sveticas, kalbėjęs *Dubury* pristatyme. Juo labiau, kad, pasak prof. E. Bukelienės, romano kalba patraukia skaitytoją, žodis talpus, nepaliktas ne tik nebūtinų frazės ar pastraipos, bet ir nereikalingo žodžio. Klasikinės formos, zanrinio kanono jautimas toks stiprus, kokio jau seniai nebūta mūsų plepioje literatūroje.

Atsakydamas į pristatymo vedėjų bei skaitytojų klausimus, rašytojas R. Granauskas sakė, jog tai, ką rašė šioje knygoje — pats patyrė savo kailiu, pats gyveno romane aprašytame Klaipėdos darbininkų bendrabutyje, kuriame „kilke tomatų padažė“, batonas ir butelis kefyro buvo kiekvienos dienos bendrabučio gyventojų maistas, neskaitant degtinės. Algimantas A. Naujokaitis

Kūrybos kraitis — brangus ir Lietuvai

Šiurpūs praejusio šimtmečio penktojo dešimtmečio įvykiai pakeitė daugelio lietuvių gyvenimus. Vieni, gerai suvokę 1940 metų birželio 14 dienos įvykių dramą — vėžimus į Sibirą, pasirinko priverstinę tremtį, pasitraukę į Vakarus ir išvengė to likimo, kurį išgyveno tėvynėje pasilikusieji. Šiandien, neabejojau, kad jau daugelis Lietuvoje nebesmerkia tų, kurie, viską palikę tėvynėje, 1944 metų vasarą, antrą kartą artėjant sovietinei armijai, patraukė į Austriją, Vokietiją ir kitas Vakarų Europos šalis, vėliau į Australiją, Didžiąją Britaniją, JAV ir kitas laisvojo pasaulio šalis, kur susikūrė savo šeimų židinius ir tą aplinką, leidusią laisvai galvoti, dirbti, kurti. Tokio perversmo tada, 1944-aisiais, neišvengė ir vos tik 20-uosius peržengusi, muzikės kelią pasirinkusi Giedra Nasvytytė, šiandien plačiai žinoma kompozitorė Giedra Gudauskienė, gyvenanti Los Angeles. Liepos 10-oji — jos gyvenime taurios sukakties šventė, leidžianti pažvelgti į jos darbus, kuriais pelnytai naudojasi ir Lietuvos atlikėjai, atkūręs Lietuvos nepriklausomybę nuolat populiarinantis jos vokalinę bei instrumentinę muziką.

Kūrybos keliai į gimtine

Sovietinės okupacijos metais apie Giedros Gudauskienės muzikinę kūrybą buvo nutilę, Lietuvos radijo fonotekos fonduose nebuvo nė vieno jos kūrinio įrašo. Padėtis ėmė keistis tik prasidėjus Atgimimo laikotarpiui, kai pradėjo plėstis lietuvių asmeniniai kontaktai, kai Lietuvos radijas gavo G. Gudauskienės kūrinių įrašų kasetę. O joje buvo Raimondo Apeikytės ir Manigirdo Motekaičio skambinami G. Gudauskienės fortepijoniniai kūriniai: Sonata fortepijonui, „Los Angeles vaizdai“, „Vilniaus prisiminimai“, „Impresijos trims lietuviškomis patarlėmis“, variacijos lietuvių liaudies šokio „Suktinis“ tema ir „Koncertinis tango“. Tada, pamenu, šviesios atminties muzikologas Kazimieras Garlauskas, darbavęs radijuje, ir pasiūlė parengti laidą apie kompozitorę G. Gudauskienę. Po šios sekė antra, trečia, ketvirta... Tai leido ne tik man, bet ir Lietuvos radijo klausytojams geriau pažinti G. Gudauskienės kompozicinio braižo savybes, tų kūrinių nuosidūrmą, melodingumą. Ar tai buvo sutapimas, ar ne, bet po šių laidų ne vienas vilnietis atlikėjas prašė kompozitorės kūrinių gaidų ir netrukus jais praturtino savo koncertinį repertuarą. O dabar gana dažnai, ypač Lietuvos muzikų remimo fondo, kuris ypatingą dėmesį skiria lietuviškos muzikos populiarinimui, koncertuose nuolat skamba kompozitorės originalios ir harmonizuotos lietuvių liaudies dainos balsui su fortepijono pritarimu, taip pat instrumentinės miniatiūros.

Jos kūryba — atlikėjų repertuaro puošmena

Šiandien kompozitorės Giedros Gudauskienės vokališkus kūrinius atlieka ne tik garsūs tenorai profesorius Virgilijus Noreika, bet ir į koncertinį gyvenimą aktyviai besiveržiantys talentingai jaunoji karta, tokie kaip daininin-

Komp. Giedra Gudauskienė.

kai Judita Leitaitė, Natalija Katilienė, Aušra Cicėnaitė, Inga Ulevičiūtė... Neatsilikia ir pianistai, kurie kompozitorės kūryboje suranda daug gailių minčių. Ne vienas parūpo pasidomėti G. Gudauskienės „Los Angeles vaizdais“, „Vilniaus prisiminimais“, Sonatos fortepijonui antrąją dalimi (variacijomis lietuvių liaudies dainos „Pasvarsyk, antela“ tema), skambinti juos koncertuose ir įrašyti radijuje, uždegant atlikti variacijas fortepijonui „Suktinio“ tema, kurinį, kuris praėjusių metų pabaigoje buvo išleistas Vilniuje. Tarp G. Gudauskienės fortepijoninių kūrinių atlikėjų šiandien minėtini Lietuvos muzikos akademijos profesorė Veronika Vitaitė, tos patios akademijos docentė, tarptautinio M. K. Čiurlionio pianistų konkurso laureatė Aleksandra Žvirblytė, docentė Ramutė Vaitkevičiūtė, Ispanijoje besiduriantis pianistas Ričardas Biveinis, Vaiva Tumaitė, ir kiti. Šie kūriniai populiarūs todėl, kad jie pianistiški, patogūs atlikti, emocingi, raiškūs, turi ir virtuozinių, ir subtilaus susimastymo momentų, pagaliau, lietuviška tematika, lietuvių liaudies dainų bei šokių melodijų motyvai jautriai spalva paryškina jų nuotaikas. Visa tai, regis, suteikė jos kūriniams tą gyvybę, kuri suranda atgarsį interpretatorių širdyse.

Jautrus žodis apie save

Prieš keletą metų paprašiau kompozitorės G. Gudauskienės, kad ji nors trumpai papasakotų apie savo išgyvenimus. Tai ji padarė ne tik užrašydama ant popieriaus, bet ir gyvu žodžiu perteikė magnetofono juostoje. Visa tai neretai paklausau ir paskaitau, ir kiekvieną kartą permąstau, kokią tvirtą valią turėjo ši moteris, būdama rūpestinga žmona ir motina, sugebėjusi svetimame krašte studijuoti kompoziciją, muzikologiją, pedagogiką, išsikovoti pripažinimą, mokyti mažiausius lietuvičius šeštadieninėje mokykloje, mokyti ne tik lietuviško žodžio, bet ir paties lietuviškos muzikos dvasią, kuri jiems muziką ir kurti muzikuoti. Ir kai sukurta „Meškiukų Rudnosiuok“ statė lietuviškai JAV, Kanadoje, Australijoje, atgimusios Lietuvos Klaipėdos muzikinis teatras tik 1992 metais šį kūrinį parodė savo scenoje. Džiaugiuosi, kad G. Gudauskienės užrašytus pasakojimus galiu panaudoti mano parengtuose „Muzikų kalendoriuose“, kurie išleidžiami kasmet nuo pat nepriklausomybės atkūrimo. (Beje, jie muzikos mylėtojams atveria gana plačią lietuvių išsivijusio muzikinio gyvenimo įvykių panoramą).

Įvertinimas ir padėka

G. Gudauskienė — viena ryškiausių lietuvių kompozitorių moterų (turiu galvoje viso pasaulio lietuvių moteris kūrėjas), kuri per penkis dešimtmečius svariai praturtino lietuviškos muzikos aruodas. Neatsitiktinai ji pirmoji tarp JAV lietuvių kompozitorių — moterų 1973 metais buvo priimta į profesinę JAV kompozitorių draugiją ASCAP, o 1998 metais Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus dekretu už nuopelnus Lietuvos valstybei ir už pastangas garsinant Lietuvos vardą pasaulyje bei padedant jai integruotis į pasaulio valstybių bendriją apdovanota Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu. Be abejo, tai tik išoriniai G. Gudauskienės nuopelnų įvertinimai. Bet gražiausia turbūt yra tai, kad jos muzika kartu su Lietuvos atgimimu lyg antram gyvenimui grįžta į gimtinę, kad tas sugrįžimas yra laukiamas ir visur maloniai sutinkamas. Tai rašydamas, galiu pasakyti, kad pats tuo įsitikinau ne tik koncertuose Vilniuje, bet ir Kaune, Linkuvoje, Pakruojyje, Visaginė, Šaltinė, Rione, Griepėdžiū Broniaus Nainio pagrindinėje mokykloje... Visur, kur skambėjo kompozitorės G. Gudauskienės muzika, abejingų nebuvo. Tai, laukiant G. Gudauskienės vokališkus kūrinius rinkinio paskaitoms Vilniuje, reikia tikėtis, kad jis dar labiau sužadins dainininkų smalsumą, o klausytojai išgyvens nepaprastą išpūdžių akimiras.

Atė, didžiai gerbiama G. Gudauskienė, už Jūsų metus, paaukottus muzikai, už tuos jautrius išgyvenimus, kuriuos sudėjęte į savo raiškia muzikinę kūrybą. Žinokite, kad ji yra laukiama ir branginama Lietuvoje.

Vaclovas Juodpusis
muzikologas

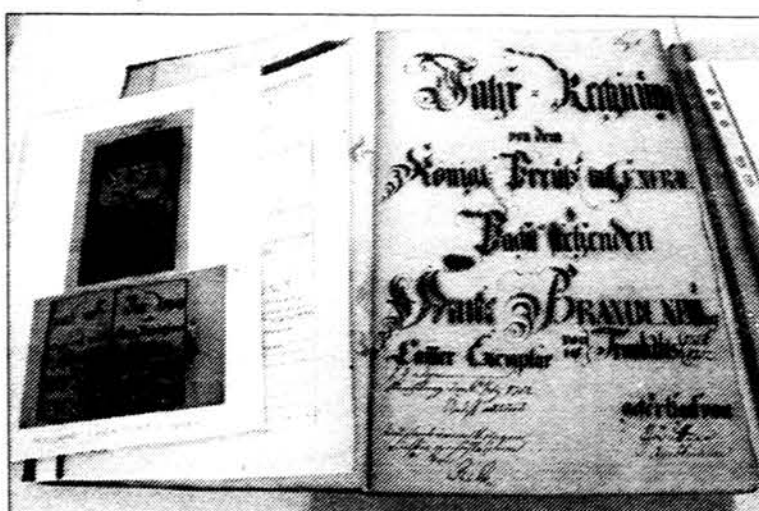
Ir pamilsite...

Atkelta iš 3 psl.

Vėliau meta. Aš gi priešingai: pradėdau rašyti, kai dienų jau gana daug nutekėjo nežinion. Toliau dienoraštyje: pirmieji žingsniai naujajame krašte. Darbas. Vakaraš. lanko ir užbaigia gimnaziją. Studijos universitete. Draugai ir draugės. Daug vietos skirta Poviliui ir Edvardui. Ypač Poviliui, kuris, būdamas nepasitovaus charakterio, skrajodamas nuo vienos „biteles“ prie kitos, Nijolei suteikia daug širdies skausmo. Dienoraštis užbaigiamas rašyti 1956 m., vedybomis su Algirdu.

Knygos aplanke, šalia savo nuotraukos, autorė rašo: „Ir ji (Nijolė) — P. P.) ėjo tokiu keliu. Gyveno: juokėsi ir verkė, kaip ir mes visi. Ieškojo džiaugsmo, slėpė liūdesį nuo kitų ir savęs, žengė į nežinią. Ir, nors pakildavo audra, pakeldavo kelio kryptį, tačiau, jeigu skaitysite, matysite, kad ji stengėsi neišsukti iš to kelio, kuriuo ėjo, kurį tikėjo esant tiesų. Ir pamilsite tą audrą blaškoma, paprastą mergaitę, kuri stengėsi su meile sutikti ateinančią dieną, nors ta diena ir atnešdavo liūdesį.“

Kelias nežinion — skoningai išleista. Kiet, su aplan-

Lietuvos Mokslų akademijos bibliotekai perduota vertinga Vokietijos dovana — mikrofilmavimo įranga. Šiuo simbolišku aktu užbaigiamas Vokietijos ir Lietuvos projektas, skirtas Mažosios Lietuvos archyvinei medžiagai išsaugoti. 2000 m. pradėto projekto, finansuojamo iš Vokietijos Federalinės Vyriausybės lėšų, bendros išlaidos sudaro beveik 200,000 eurų (apie 700,000 Lt). Vokiečių dovana įamžins Mažosios Lietuvos palikimą.

Algirdo Sabaliausko (Elta) nuotr.

Nauji LKMA akademikai

Lietuvių katalikų mokslo akademija (LKMA) telkia visų mokslo sričių katalikiškos pasaulėžiūros lietuvių mokslininkus, gyvenančius ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje, siekiančius mokslo bei krikščioniškosios minties ir kultūros vienybės. 2003 m. sausio 1 d. Katalikų akademijai priklauso 753 nariai iš 151 gyvenimo užsienyje. Akademijos veiklai vadovauja visų narių renkama (korespondenciniu būdu) Centro valdyba. Renkama taip pat ir LKMA Revizijos komisija. Už nuopelnus mokslui — LKMA nariai pakeliami akademikais, o už itin svarbią veiklą Akademijoje, materialinę paramą — renkami LKMA Garbės nariais. Nuo Akademijos įkūrimo iki 2003 m. sausio 1 d. LKMA akademikais buvo išrinkta 40 mokslininkų, o LKMA garbės nariais — 6.

LKMA buvo įkurta 1922 m. rudenį, pusmečiu vėliau negu Lietuvos universitetas. Per 18 veiklos metų (1940 m. sovietų valdžia Katalikų akademijos veiklą uždraudė) daug dėjų pastangų Lietuvos katalikų universiteto įkūrimui, o jo neatidarius, organizavo Draugiją Lietuvos Katalikų uni-

versitetui remti bei suvažiavimus (1933, 1936 ir 1939 metais), išleido keturių pavadinimų knygas, finansškai parėmė nemažai jaunų mokslininkų, studijuojančių užsienyje.

1956 m. LKMA dr. Stasio Backio iniciatyva, buvo atkurta išeivijoje Romoje. Čia jos centro valdyba veikė iki 1992 metų, kol buvo perkelta į Lietuvą. Išeivijoje Katalikų akademija atliko daug svarbių darbų moksline, organizacine bei švietėjiškoje veikloje sferose. Stambesnės lietuvių gyventose vietose buvo įsteigti skyriai (iš viso 12). Jie mokslinei veiklai aktyvino lietuvių mokslininkus, dažnai dirbančius toli nuo specialybės nutolusius fizinius darbus. LKMA išeivijoje suorganizavo 11 suvažiavimų (beveik visi suvažiavimai vyko vis kitose vietose, tarkim Romoje, Čikagoje, Bostone, Los Angeles ir kt.), išleido beveik pusimtį įvairių pavadinimų leidinių, kurie saugomi svarbioje pasaulio bibliotekose, įsteigė kelias institucijas. Įvairiomis savo veiklos kryptimis LKMA garsino lietuvių mokslinius laimėjimus, Lietuvos vardą. Svarbus LKMA narių indėlis skelbiant pasauliui okupuotos Lietuvos padėtį bei tikėjimą ir viltį būsimą nepriklausomybę.

1990 m. LKMA buvo atkurta Lietuvoje, o 1922 m. kaip jau minėta į tėvynę sugrįžo ir centro valdyba. Atkūrus akademiją Lietuvoje, labai išplėsta leidybinė veikla (LKMA Metraštis yra tarp mokslinių prestižinių leidinių). Pagal tradiciją, kas treji metai organizuojami suvažiavimai: 1991 m. Vilniuje vyko 15-tas, 1994 m. — Kaune 16-tas, 1997 m. — 17-tas (Vilniuje), 2000 — 18-tas (Kaune) suvažiavimai.

2003 m. birželio 25-27 d. 19-tas LKMA suvažiavimas vyko Šiauliuose. Dalyvauti suvažiavime pareiškė norą mokslo darbuotojai iš 13 aukštųjų mokyklų bei 5 mokslo tyrimo institutų taip pat socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų, gydytojų.

Suvažiavime dirbo 19 sekcijų, per dvi įtempto darbo dienas perskaityta per 200 pranešimų. Paskelbti korespondencinių rinkimų į LKMA Centro valdybą rezultatai. Naująją Centro valdybą sudarė JE vysk. Jonas Boruta, SJ, habil. dr. prof. Antanas Tyla, habil. dr. prof. Vacys Milius, habil. dr. prof. Zigmantas Zinkevičius, habil. dr. prof. Sofija Kanopkaitė, dr. Elena Neniškytė. Revizijos komisija: habil. dr. prof. Bronius Grigelio-

Birutė Empakerytė — Lukoševičienė Kelias nežinion. Išleido ir spausdino UAB „Judeks“. Tiražas 1,000 egz.

P. Palys

Žiedai ir senamiestis akvarelėje

Dailininkė Virginija Šiauciūnaitė jau kuris laikas savo paveikslus pasirašo Virgos vardu. Taip ją vadina pažįstami lietuviai ir daile besidomintys kitataučiai, su kuriais jai lemia bendrauti artimiau (darbas ir kitkas) nei su savaisiais. Prieš tryliką metų iš Lietuvos atvykusi į Santa Monica ir dabar gyvenanti Redondo Beach mieste, V. Šiauciūnaitė suskato Pietų Kalifornijoje surengti daug parodų — kalnuose Wrigthwoode, Los Angeles slėnyje, pakrantėje, San Diego admiraltyte, net L. A. apskrities pagrindiniame meno muziejuje. Kultūros įstaigų pakviesta, ji protarpiais dėjo portreto tapymo ir akvarelės techniką dailės kursuose.

Glaustai apie V. Šiauciūnaitės išsilavinimą dailėje, dėstymą Šiaulių pedagoginio instituto, apie jos kūrybą rašoma neseniai išleistame biografinio žinyno JAV lietuvių II tome.

Nuo birželio 19 iki liepos 18 d. Long Beach, CA, Pauline ir Zena Gatov galerijoje yra išstatyti patys naujausi Virgos darbai tema — „Flux of Nature. Watercolor“. Gamtos kaita? Tėkmė? Virsmas? Tegaliu tiksliai pasakyti, kad tai nėra Jurgio Mačiūno kadas, sumanytas avangardinis FLUXUS — iš bet kokios daiktinės gyvenimo įvairovės sudėlioti apčiuopiamą raišką. Toli gražu ne. Virgai rūpi subtilių akvarelinių būdų vystomas darnus vaizdas. Ant vienos sienos paveiksluose regime gamtos žydėjimą, sukuriantį kruopščiai, lyriškai, su visa ornamentine spalvingų lapelių gausa, tarsi tai būtų teptuko odės žydinčiai augmenijai, būtent „Rudens akimirkose“, „Rudens spalvose“, „Fantas-

Dail. Virga Šiauciūnaitė.

tiškuose žieduose“, „Užmirstoje salyje“...

Išspausdintame dailininkės pasisakyme skaitome: „Nuolat stebiuosi medžiagine ir emocine gamtos kaita. Metų laikų spalvos ir nuotaikos mane visad sužavi. Šitokio išgyvenimo jausmas kaip tik ir nulemia darbo technikos pasirinkimą.“

Kitoje sienoje iškabintos urbanistinės akvarelės. Kelios vaizduoja Vilniaus senamiestio namų sienų, perėjų, skersgatių, vartų šešėlių ir šviesos plotmių sąsambius. Ir čia, kiek laisvesniu dažų liejimu, atsiskleidžia dailininkės akvarelinis įgūdis bei kompozicijos darna. Parodoje yra ir monotipijų.

Netrukus V. Šiauciūnaitė vienoje Palos Verdes miesto galerijoje rody visai skirtingus kūrinius, labiau atliepiantius šiuolaikinį meną — išradings trimačių objektus. Bent šitaip suprantu jos neentuziastingą aiškinimą. Pamatysime.

Pranas Visvydas

VIRGA ŠIAUCIUNAITE watercolor

Autumn Moments

JUNE 29, 2003

Virga Šiauciūnaitė. „Rudens momentai“.

nis, habil. dr. prof. Napalys Vitkauskas, habil. dr. prof. Vanda Žekoniene.

Itin svarbu, kad suvažiavime buvo paskelbti trys naujai išrinkti LKMA akademikai: bažnytinės teisės daktaras, Vilniaus arkivyskupas metropolitas kardinolas Aud-

rys Juozas Bačkis, habil. dr. prof. Vytautas Merkys ir habil. dr. prof. Vanda Žekoniene.

Kaip ir ankstesniuose suvažiavimuose skaitytų pranešimų medžiaga bus išspausdinta LKMA suvažiavimo darbu 19-tame tome.

Dr. Aldona Vasiliauskienė